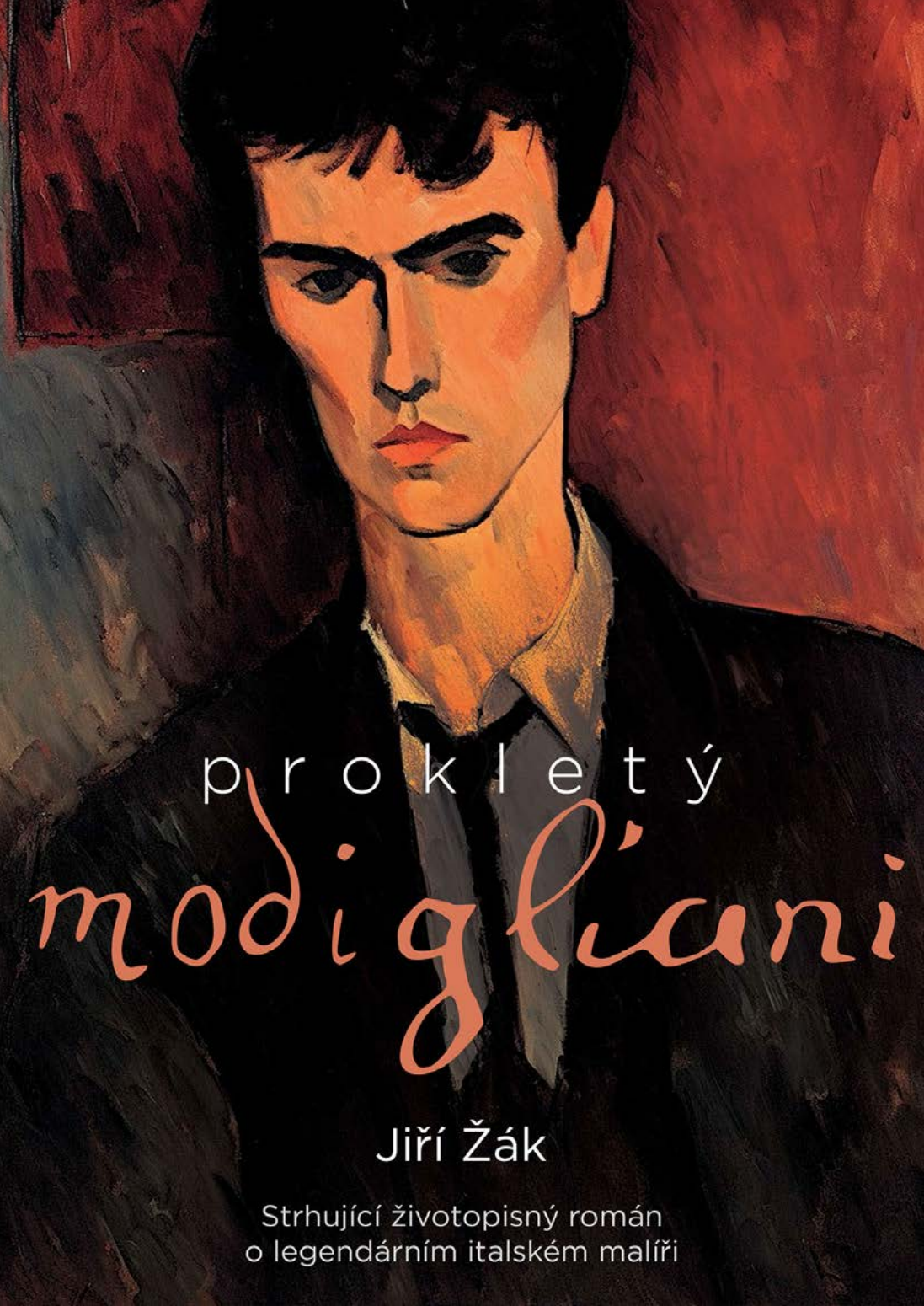

prokletý

modigliani

Jiří Žák

Strhující životopisný román
o legendárním italském malíři

Prokletý Modigliani

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Jiří Žák

Prokletý Modigliani – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

prokletý
modigliani

Jiří Žák

Strhující životopisný román
o legendárním italském malíři

xyz

© Jiří Žák, 2024

© NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2024

ISBN tištěné verze 978-80-7683-476-7

ISBN e-knihy 978-80-7683-535-1 (1. zveřejnění, 2024) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-7683-536-8 (1. zveřejnění, 2024) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-7683-531-3 (1. zveřejnění, 2024) (ePDF)

Jiří Žák

prokletý
modigliani

Obsah

PRVNÍ ČÁST / DEDO (1884–1906)	11
První kapitola / LIVORNO	13
Druhá kapitola / STRADA: CESTA	68
Třetí kapitola / FLORENTSKÁ MEZIHRA	93
Čtvrtá kapitola / BENÁTČAN	107
Pátá kapitola / PAŘÍŽSKÝ CHODEC	162
 DRUHÁ ČÁST / MODI (1906–1920)	 197
Šestá kapitola / PRVNÍ KRUH PEKLA	199
Sedmá kapitola / HLAVY	237
Mezihra / ANNA	271
Osmá kapitola / PORTRÉTY	286
Devátá kapitola / TĚLA	315
Desátá kapitola / VYHNANSTVÍ	346
Jedenáctá kapitola / CARA ITALIA	371
Mezihra / JEANNE	392
 Epilog	 395
Poznámka autora	397
Bibliografie	403

Věnováno mé... nahé...

Nesmíme mrhat silami, musíme se naučit stavět své umělecké potřeby nad povinnosti lidské.

Amedeo Modigliani

*Horoucí básník z největších... Zazářil jako meteor, byl sám
půvab, vtělený hněv a opovržení. Jeho pyšný aristokratický
duch se bude mezi námi ještě dlouho vznášet v duhovém
lesku nádherného šatu, rozervaného na pestrobarevné cáry.*

Paul Guillaume

*Malířství nikdy není prozaické. Je to poezie psaná veršem,
složeným z výtvarných rýmů... Malířství je poezie.*

Pablo Picasso

*Všechny postavy v této knize jsou skutečné a zároveň smyšlené.
Všechny události se odehrály a zároveň neodehrály.
Všechno je pravda a zároveň fikce.
Román autorovi takovou možnost poskytuje.*

PRVNÍ
ČÁST

DEDO
(1884–1906)

První kapitola

LIVORNO

1.

PRŠÍ.

Kapky buší na dvůr za oknem. Cvakají jako kopýtka. Jako koňské povozy rozvážející ryby na tržiště. Koníčci klapou podkovami. Po hrbolaté dlažbě na piazza d'Attias. Pod fasádami šedých domů, pod balkony z tepaného železa, kolem ústředního parku a pak doprava na piazza della Vittoria. Slyší je naprosto zřetelně. Giuseppe Stella a jeho dva koníčci, Amarrido a Giulio. Vidí je i teď. Mají klapky na očích a sklopené hlavy. Smutné. Odevzdané. Koníčci moji, napadá ho, koníčci moji, proč nemáte křídla, mohli byste vzlétnout a letět tím šedivým nízkým nebem, jako *gabbiani*, rackové, nebo jako *airone*, volavka. Jednou ji viděl letět tak vysoko, kam až dosáhla jeho představivost. Až k té nekonečné modři, až k té oranžové, která je ještě víc než ta modrá, až k té nekonečně černé.

Poletím s vámi, koníčci moji. Zkuste to. Jen se odrazte na zadních nohou. Vznese se s vámi i ten drkotavý vůz. A Giuseppe? Pustí opratě, rozpráhne ruce jako Kristus na kříži a bude létat kolem baziliky Františka z Assisi. Ale tam má Kristus dlaně probodané hřeby. Asi létat nemůže.

Giuseppe má dlaně mozolnaté a laskavé. Jednou ho pohládil. Jednou nad ním práskl bičem. Jednou mu ujel. A jindy křičel. *Sporco ebreo*. Špinavý žide!

Dedo někdy nerozumí řeči dospělých.

Pálí ho na prsou.

Maminka jednou zapomněla své krásné červené šaty dole na dvoře, když přišla bouřka. Viděl, jak se v nich odrazilo světlo blesku a jak zazářily rudě. Jako v pekle, o němž mu vyprávěl dědeček:

„Říká se mu Šeol, Dedo. Místo temnoty, kam jdou duše mrtvých.“

Ale ty rudé šaty nebyly temné. Hořely.

Jaký je oheň zapálený Smrtkou?? Červený? Žlutý? Oranžový?

Jaký jsi, ohni v mé hrudi?

Slyší tatínka:

„Celý hoří.“

Maminka:

„Zabalila jsem ho do mokrého prostěradla.“

Tatínek:

„*Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, ha-tov ve-ha-metiv.*“

Maminka:

„Požehnaný jsi, Hospodine, uzdrav ho, prosím, neboť jsi dobrý. Tvoje síla a moc naplňuje svět. Umíš učinit zázrak na tomto místě. Králi všehomíra. Dokázal jsi stvořit pevninu a moře. Můžeš všechno. Dej, ať se obloha úplně vyčistí od mraků. A až to uděláš, sestup do jeho těla, prosím. Ty můžeš vše.“

Tatínek:

„Nerouhej se, Eugénie!“

Maminka:

„Já se rouhám, Giuseppe? Nebesa se rouhají? Svět se rouhá? Elokim se rouhá? Proto ho lidská ústa ani nedokážou vyslovit?“

„Přestaň!“

Ne, to nejsou kopýtka, to jsou bubínky. Kapky bubnují do střech, do dvorů a do oken. *Festa tamburo*. Ulicemi Livorna kráčí průvod deště, paličky bubnují, ozývají se vysoké tóny malých dětských bubínků a spodní tóny velkých bubnů smrti. Duní a duní, země i stěny se chvějí, podlaha se houpá a postel je náhle loď zmítaná přílivem. Už se nohama nedotýká země, už visí ve vzduchu jako hvězdy nad livornským přístavem. Nebo jako signální světla, která se tady zapalují při bouřce.

Koníčci letí.

Dedo je vidí a zároveň slyší ty bubny, nikoliv jen v uších, ale v celém těle, nohy se mu křečovitě zvedají do rytmu těch bubnů, kostýmovaní ptáci létají kolem oken, koně s čabrakami dusají po mořském břehu a moře se natahuje až do města, vlní se, přináší nikoliv písečnou pláž, ale nekončné modré a fialové a temné hlubiny a... mezi via delle Navi a via San Carlo se pod olověnými mraky lesknou břicha mrtvých ryb. Anebo to jsou kostřičky racků?

„*Mamma!*“ křikne Dedo.

A slyší, jak maminčiny botky klapají jako podkůvky těch koní, jak se blíží, jak naplňují všechny jeho smysly, jak mu zní nikoliv jen v uších, ale i v očích, jako kdyby měly nějaké botky tu sílu odrazit se v očích.

Maminčiny botky tu sílu mají.

„*Cara mia!*“ vykřikne maminka a sevře ho v náručí.

A on vidí ten oheň, je oranžový nebo žlutý, nebo jakýkoliv, ale už ho nespaluje, protože maminčina hrudť tu palčivost uhasila. A v posledním vzepětí plamenů spatří Dedo tatínka, jak stojí mezi dveřmi a hledí na chlapce tak upřeně, až se muškáty za oknem chvějí. Až ukápnou slzu deště... Voda dole vytéká z okapu a řinčí dvorkem a stružkou do kanálu. Náhle je spoutaná a pláče. Už nemá v sobě tu sílu, že dokázala barvit střechy a odplovat včerejší záchvěvy života. Neunese už ani ty dva letící koníky a ti přistanou někde na louce za Livornem.

A Giuseppe je vyrazí hledat s mokkými opratěmi v rukou a s čvachtajícími holínkami v mokré trávě.

Otec se modlí.

Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, bore me'orej ha-eš.

Dedo ztratí vědomí.

Hlava sklesne do polštáře a zašelestí jako dech. Doutnající hrudník se pomalu zvedá a zase klesá jako vyhasínající kovářský měch.

Kdesi skřehotá racek.

2.

SVĚTLO.

Bodá ho tak, že si musí rukou zaclonit oči. Za oknem pluje slunce jako obrovský oranžový pomeranč a jeho paprsky rozžehují stěny jeho pokoje pod střechou. Nepoznává ho. Připadá mu cizí a prázdný, ačkoliv jeho smysly vnímají příborník a stolek s umyvadlem. Svíce spletené ze čtyř tenkých pramenů zasazené v sedmiramenném svícnu stojícím na truhle jsou zhasnuté, ale pokoj září jako zlatavá svatyně. Mříž *almemoru* ohraničující prostor jeho duše je otevřená.

Ale i tak je v pokoji dostatek světla, aby Dedo rozeznával smítka prachu poletujících vzduchem.

Natáhne ruku.

Na dlani mu přistane peříčko.

Polechtá ho. Zasměje se. Zazní to spíš jako vzlyk. Zalknutí. Peříčko se chvílemi vznáší, poletuje a pak zase přistane na dětskou dlaň. Dedovi připadá jako motýl, ale přál by si, aby byl barevnější a aby mu seděl na dlani déle, aby si spolu mohli hrát.

Cítí řeřavé uhlíky.

Ruka mu vyhrnuje noční košili. *Dottore* má studené buclaté prsty, které mu přejíždějí po těle, ohmatávají žebra a mačkají bránici. Smrdí česnekem a Dedo zblízka vidí, jak mu na špičce velkého nosu popraskaly červené žilky. V černých vlasech už má klikaté stezky bílé kůže a na temeni náměstí, malou tonzuru jako zasloužilý mnich. Zátylek hrbolatý jako kopce kolem Luccy. Skloní k němu hlavu, velké ucho s mohutnými lalůčky, a poslouchá. Vypadá jako hodinář. Vnímá, jak v tom uchu, porostlém jemnými chloupky, tiká Dedovo tělo. Nepříliš pravidelně. Nepříliš hlasitě. Jako srdce racka. Nebo spíš chrastí, jak přesýpací hodiny v pracovně u tatínka. *Šust, šust*, slyší ho Dedo padat z horní misky do dolní. Třeba ho takhle slyší i doktor. Přesýpání času. Přesýpání vědomí.

„Ten zápal je, myslím, pryč,“ říká doktor Fracisco Urboia a stahuje Dedovi košili přes scvrklé pohlaví a hubená stehna ke kolenům. „Ale pořád se mi to nelíbí. Dávejte mu ještě ten bezový odvar. A ráno lžičku medu. A taky ho už pusťte ven. Sluníčko mu dělá dobře.“

„A hustou polévku?“ ptá se *mamma*.

„A hustou polévku,“ přikyvuje Urboia.

„A vy si nedáte, *dottore*? Dobrou, rybí, se smaženou střídkou. Z nekvašeného chleba. Zítra je Seder.“

„Já vím, já vím. Začíná *pesach*. Petržel, namáčená do slané vody. Pečená jehněčí kost připomínající obětního beránka. Měla byste Deda seznámit s příběhem Exodu. V onen den svému synovi oznámíš, co mi prokázal Hospodin, když jsem vycházel z Egypta.“ Nezapomínejme na to,“ odpovídá doktor a mne si ruce, jako by mu na chlapcově těle trochu promrzly. Má bílé oteklé klouby a konečky prstů hnědé tabákem. Cení zuby jako potulný pes, který ucítil kost. Kus kosti. Lidskou nohu. Lidskou touhu.

„Nezapomínáme,“ praví matka a uklání se na levou stranu, jako muži v chrámu na znamení osvobození z otroctví. „Připomínáme jim to každý rok.“

„Chválím vás, matko, chválím,“ říká *dottore* a olizuje si přitom rty. „Tak půjdeme, než nám ta polévka vystydne. *Merluzzo*? Treska?“

„Treska, treska,“ přikyvuje maminka. „Cibule dozlatova, olivový olej, rajčata, plátky brambor.“

„Hmmm, hmmm,“ přikyvuje doktor a oba pospíchají do kuchyně.

Šust, šust.

Nohy kloužou po dlaždicích jako sypající se písek.

Moře se před nimi rozestupuje. A slzy, slzy všech starověkých Izraelitů kanou po oknech.

DEDO MĚL těžký zánět pohrudnice a já jsem se ještě nevzpamatovala ze strašných úzkostí, které jsem přitom prožila... povaha toho mého dítěte není ještě dostatečně vyhraněná, abych tu mohla zapsat svůj názor.

Chová se jako rozmazlené dítě, kterému nechybí inteligence. Teprve časem uvidíme, co se v té kukle skrývá. Možná umělec? Ve svém věku dokáže nakládat barvami jako nikdo z nás. Přirovnává všechno, co se kolem děje, k barvám. Nestačím si to zapisovat, někdy jsou to tak detailní nuance, že jim nerozumím, jako kdyby barva měla svůj vlastní život. Šeol, peklo, je pro něj hrst uhelného popela nebo strusky, kterou nedávno přinesl domů Umberto, a Amedeo se od ní nemohl odpoutat, říkal, že vypadá jako jeho shořené a scvrklé srdce. Jarní stromy z ničeho nic obléká do fialové a tak jasné žluté, že to není ve skutečnosti možné, a nedávno dráždil sestru černou magnolií, zeleným šeríkem a hnědou pampeliškou. Celé hodiny si dokáže hrát s ptačím peřím, kterého člověk může pobrat celou hrst. Někdy vezme otcovy barvy na kůži, napatlá si je na ruce, otiskuje je na podlaze a já to musím po něm uklízet. Je to úplně jiné dítě než ty předešlé. Hrozně rychle vyspěl, má široká ramena a velká chodidla, ale hrud' sevřenou jako dětská pěstička. Doktor říká, že je jako meloun, zvenčí zelený a uvnitř přezrálý. Ale když se na mě někdy podívá svýma černýma očima, zatají se mi dech, jako kdyby se zastavil celý vesmír. Ach, Dedo, chlapečku můj, co jen s námi bude? Kéž ten anděl, který mě vykoupí od všeho zlého, požehná dětem... uslyší můj křik... před králem, Bohem, vyvýšeným nejvyšším...

Ach, Dedo...

3.

BOSÁ CHODIDLA zapleskají na dlaždicích. Jejich chlad vystoupá chlapci přes kotníky, lýtka a stehna až k pasu a potom až k pažím, které se mihají vzduchem, a k rozpálenému čelu, které přiloží ke sklu okna jako k tabernáklu.

V Livornu přichází svítání strmě. Jako by si Jahve najednou vyčistil skla brýlí a zahleděl se na zem. Nejdřív se v nich objeví odlesky modrého

moře, pak se do něj vlije olej přístavní rejdy, chvilku se shlíží v hladině řeky Arno, vzápětí uhne směrem ke corso Giuseppe Mazzini, poběží po ní sotva dvě minuty, zahne doprava na piazza Attias, pak drobnými krůčky bude postupovat ještě kousek, zahne do úzké via Roma, přeskočí střechu a už je tady, na vnitřním dvorku, na okamžik se zachytí v koruně nedaleké palmy, rostoucí vzadu za dalšími střechami, pak sjede po protější slepé zdi a zachytí pohled dvou očí temných jako odcházející noc.

A v těch očích je cosi, v čem se vzápětí zachytí světlo.

V tu chvíli připomínají dva černé opály. Když někdo Dedovi řekne, že má oči jako černé opály, věří, že vznikly tak, že voda po dešti pronikla do puklin skal, a jakmile se vypařila, zůstalo po ní jádro, zapuštěné do skály, které ztvdne do drahokamu. Že v očních důlcích hřaduje zázrak.

Zkusí ho namalovat, ale nejde mu to.

Tužkou sice zachytí obrys očí, ale uvnitř ponechává prasto pro opál.

Pro zázrak. Nebo pro tajemství. Nebo pro puklinu, skrz kterou lze člověku proniknout dovnitř.

Napřáhne ruce a otočí je dlaněmi vzhůru. Chce do nich nachytat slunce, až se přehoupne nahoře přes střechu. Potom ruku sevře a ohřeje se. Z dlaždiček pod bosýma nohama stoupá chlad. Trpělivě čeká, ale slunce se dnes kdesi loudá. Možná se chytilo do sítě livornských rybářů, možná dnes na Deda zapomnělo. Možná minulo Livorno a teď se toulá někde v Pise, kácí věže a tluče na brány chrámů. Anebo běhá někde po toskánských kopcích. Dedo v nich nikdy nebyl, ale maminka mu říkala, že voní pryskyřicí a teplým větrem. Slunci možná pryskyřice a teplý vítr chutná víc než oprýskaná omítka livornských domů, nebo než tma, která se tady choulí v kdejakém koutě a chutná po duběnkovém inkoustu nebo po potu místních dělníků, tvarujících železo. Možná se Slunce bojí, aby se tu samo nespálilo.

Když už je čekání dlouhé až příliš, Dedo se nakloní k oknu a dýchne na něj.

Svět venku se zamlží, ale zevnitř to vypadá jako průsvitné plátno.

Natáhne ruku a prstem na to plátno namaluje kruh.

Kruh jako Slunce.

Kruh jako maminka náruč.

Kruh jako omezený prostor. Jako domov. Nebo jako škola. Nejzajímavější je to, co je kolem. Vnitřek mu připadá příliš prázdný.

Přeškrtně ho dlouhou čarou.

Pak pod něj namaluje vlnovku.

Kousek odstoupí a dívá se.

Pára z okna se pomaličku odpařuje a tvary mizí. Přes kroužek stéká malá drobná kapka. Takhle je to lepší, kruh najednou ožívá. Jako by v něm zaplakal ptáček.

Nebo je to jen stopa po rtech.

Obrys loučení.

Addio, adorato mio.

Ne, loučení nemá rád.

Rychle přistoupí blíž, rukávem všechno smaže a potom zase dýchne na sklo. Tentokrát na něj namaluje vlnovku. Jako kdyby od krku sledoval boky až k nohám. Ne, pořád to není linie nebo tělo, nebo co vlastně chtěl namalovat.

A pak pod původní vlnovku namaluje další.

Zase trochu ustoupí. A najednou si uvědomí zvláštní věc. Mezi oběma vlnovkami vznikl tajemný prostor. Plný... Dedo neví čeho, ale je plný tajemství, to ví s naprostou jistotou. Dvěma vlnovkami omezil část prostoru. Prostor má volnou horní a dolní část, tou může uniknout. Ale neuniká... Zůstává mezi vlnovkami jako výzva. Jako záhada. Jako uzavřená skrýš, nebo truhla, nebo skříň, v níž se může schovávat cokoli. Teď je však prázdná.

Dvě vlnovky a prostor mezi nimi.

Potřebuju barvu, napadne Deda.

Abych tu prázdnotu vyplnil.

4.

„SEM MĚ dědeček Issac vodil každý den.“

„Nelži, Dedo.“

„Nelžu!“

„Lžeš. Tvůj dědeček umřel hrozně brzo, nemůžeš se na něj pamatovat.“

„To není pravda! Říkal mi to strýček Amedeo!“

Uberto se zasměje.

„A co ti říkal?“

„Že z mamčininy strany jsem příbuzný s velkým filozofem Baruchem Spinozou!“

„A kdo je Baruch Spinoza?“

„Jmenuji se stejně jako italští princové ze Sardinie a Savojska!“

„Kdo jsou italští princové ze Sardinie a Savojska?“

Dedo se taky zasměje a hodí po něm hrst kamínků.

„Jsi nevzdělanec, Uberto!“

„Zato ty jsi filozof!“ vykřikne Uberto Mondolfi, vyskočí, rozpřáhne ruce a křičí směrem k nábreží: „Hej! *Morosi!* Pohleďte, filozof Amedeo Modigliani! Vysvětlí vám, co je život! *La questione della vita e della morte!*“

Rackové se od nich rozlétnou na všechny strany.

Dedo po něm skočí. Popadnou se do křížku. Jejich botky dupají na trávě nedaleko břehu. Popadají dech, jak se smějí. Nakonec upadnou na zem na záda, rozpřáhnou ruce a hledí do vysokého modrého nebe, po kterém plují bílé bárky obláčků.

„Jsi pomalu o sedm let starší a nepřepereš mě,“ řekne Dedo a cítí, jak mu chrčí v plicích.

„Nechci tě zabít, prcku!“

„Ty bys nezabil ani mouchu!“ směje se Dedo.

Uberto Mondolfi se zvedne na lokty a ukáže Dedovi ruku sevřenou v pěst.

„Jsem *guerriero*. Největší římský válečník!“

Oba se řehtají, až jim přeskakuje hlas.

Starý přístav se tu zařezává do kamenité pevniny jako ohnutý srp a domy na nábreží v odpoledním slunci vypadají jako poprášené zlatem, takže nejsou vidět popraskané omítky a zašlá sláva města. Barevné okennice jsou zavřené, lidé tu milují spíš stín než sluneční paprsky. Moře se u břehu líně povaluje jako nějaké velké unavené zvíře a rackové na vysokém nebi opisují povlovné kruhy a vlnovky, podobající se těm, které kreslí Dedo na zamžené sklo ve svém pokoji.

Před *trattoria* ve starém přístavu postává několik mužů ve slamácích a popíjí anýzovku. Světlo tančí v rybářských sítích pověšených na slunci. Pevnost Vecchia vrhá na hladinu dlouhé ponuré stíny.

Teplý vzduch se tetelí v objetí horka a sluneční paprsky připomínají déšť.

Zahouká lodní siréna.

„Co budeme dělat?“ zeptá se Dedo. „Do večera je daleko.“

„Zajdeme na kameny pod Castello del Boccale nebo se vykoupeme v Pancaldi,“ navrhone Uberto.

Dedo se nerad koupe. Má sice široká ramena plavce, ale plíce vyprahlé jako dlouho nepoužívaná lodní kotelná.

„To mě nebaví. Pojďme k vám.“

„Můžeme. Otec tě rád uvidí. Říkáš, že v latině děláš velké pokroky.“

„*Grazie mille*.“

„Nedělám si legraci,“ řekne Uberto a uždibuje z medového koláče, který mu Dedo podá. „Co chceš v životě dělat?“

„Já?“ odpoví Dedo otázkou a zadívá se za obzor, na němž mizí bílá plachta. Anebo možná je to jen zapomenutý obláček, na tu dálku to nedokáže rozeznat. Moře vypadá jako velká modrá skvrna.

„Budu pirát!“ řekne a levou dlaní si zakryje oko a zašklebí se jako starý jednooký rybář Marco z Dolního přístavu, který je všem klukům z Livorna pro smích.

Uberto se zasměje.

„To určitě! S tvým strachem z vody!“

„Tak... uprchnu na Elbu jako císař.“

„Císař na Elbu neuprchl, poslali ho tam do vyhnanství. A jeho kosti teď hnijí bůhví kde.“

„Nehnijí, jeho tělo převezli do Paříže, říkal to strýček.“

„Budiž mu země lehká,“ praví Uberto naoko vážně. V duchu sní, že se stane revolucionářem, jako řada mladých mužů z Livorna. Jako Dedův nejstarší bratr Giuseppe Emanuele. Livorno je živnou půdou vzdoru.

„Ještě pořád zkoušíš malovat?“ zeptá se Dedo po chvíli, zatímco mu lehká bríza čechrá vlasy a vlnám v přístavu nasazuje bílé čepičky.

„Ano.“

Uberto mu už ukazoval nesmělé malířské pokusy.

„Já taky?“

„Vážně?“ zeptá se Uberto. „A ukážeš mi nějaké dílo?“

„Maluju na zamžená okna.“

Uberto se směje.

„Umělec pomíjivosti! Mistr ztracených obrazů! Vládce fantazie!“

„Jen počkej, ty ... smíšku. Jednou se stanu umělcem.“

„Tady v Livornu?“ zeptá se Uberto a zase se zvedne na lokty. Teď se tváří vážně. „Livorno umění nepřeje. Tady potřebují dělníky. Oceláře, hutníky nebo námořní důstojníky. Livorno je odjakživa prokleté. Říká ti něco jméno Mascagni? Hrával tady po hospodách na harmoniku. A Livorno ho vyhnalo, nechťelo jeho písně poslouchat. Musel uprchnout do Říma, aby něco dokázal. Teď tam hrají jeho opery!“

„Já nechci psát opery.“

„A co chceš? Básnit? Malovat tyhle špinavé ulice?“

Dedo hledí svým temným pohledem na moře.

„Když mě Livorno nebude chtít, půjdu jinam.“

„Kam?“ zeptá se Uberto pochybovačně, ale zahledí se stejným směrem jako Dedo.

Dva chlapci, jednomu je deset, druhému bezmála sedmnáct.

Svět je velký, jako jejich touha.

V Paříži praskne jistě paní Hébuterneové voda a manžel utíká pro porodní bábu.

Zatím jsme v Livornu. Zatím zpíváme.

Le barche, le vele, le onde, le navi di questa città

Ora cantano tutte insieme le tue melodie nel mondo

E'alta nel cielo la music che ci hai dato tu

E nessuno può cancellare

E mai più dimenticare... adesso...

Z nábreží zní melodie harmoniky.

Čas plyne. To čas umí.

Risa e strida di rondini

sul Mediterraneo

o Livorno!

Questa corona di grida –

questa corona di strida

io t'offro,

poeta dalla testa di capra.

Cvrlikání a zpěv vlaštovek

nad Středozezním mořem,

ó, Livorno!

Tuto korunu křiku, tuto korunu cvrlikání

ti dávám,

básníku s kozí hlavou.

„Co je to?“ ptá se Uberto.
„Tohle jednou napíšu,“ odpoví Dedo.
Oba se zasmějí.
Šplouchání moře připomíná čiříkání vlaštovek.

5.

DEDO UBERTOVI LŽE.

Verše píše už dávno.

A nemaluje jen na zamlžené okno. Má od maminky dvě knihy ve francouzštině, jednu od *Jacquese le Bossua* a *Le Magasin des Enfants*, do kterých tlustou ořezanou tužkou maluje podivné panáčky s velkými nápadnými nosy a ztracenýma očima, zkouší si podpis a baví se tím, že kaligraficky upravuje jména příbuzných, třeba tetu Clementine promění na „Clemente Amedeo“.

Vyplazuje jazyk a maluje písmena. Dokola si zkouší velké písmeno. Protahuje střídavě první i poslední nožičku písmene *M* a používá přitom techniku vlnovek, tentokrát stojících a napojených na sebe, jako kdyby vedle sebe kladl vlnky v příbřežní rejdě. Malá písmena *d* a *g* otáčí proti sobě, *d* doprava nahoru jako plachtu vlající ve větru, *g* opačně proti proudu, jako spouštěnou kotvu, a poslední písmeno *i* zase protahuje dozadu jako nekonečnou brázdu za zádí lodi. Bárka *Modigliani* se tak kymácí na vlnách, jak to vídá na obzoru. Dedo se ohýbá nad stolem a loktem své dílo schovává před zvědavými pohledy.

„Ukaž, co to děláš?“ směje se sestra Margherita, už dost velká na podobné honičky, ale přesto mu některou z knížek občas vytrhne a za hlasitého křiku s ní běhá nahoru a dolů po schodech, pronásledovaná sípavým dechem malého Dedu.

„Ticho!“ ječí bratr Umberto, který se chce stát inženýrem, „v tomhle rámusu se nedokážu učit!“

„Zvykej si, *ragazzo!*“ mumlá u svého stolu pod oknem nejstarší bratr Emanuel, budoucí socialistický politik, „takový bude jazyk příštího století!“

Dům číslo 38 ve via Roma, která bývala dřív via Leonardo Combini číslo 10 a ještě předtím via delle Ville číslo 4, se chvěje v základech.

Maminka Eugénie si pomyslí, že je to jako kdysi u nich doma v Marseille, a vyběhne na chodbu.

„*Qu'est-ce que c'est, ce vacarme? Est-ce que vous pouvez apaiser?*“ křikne francouzsky. „Co je to za randál? Můžete se uklidnit?“

„*Oui, maman,*“ křikne Margherita a směje se, až jí bílé zuby tančí v obličejí.

„*Oh si!*“ zavolají Umberto s Emanueleem a pak se ozve plácnutí dvou dlaní.

Jen malý Dedo peláší mlčky nahoru do svého pokoje.

Signore, co je tohle za dům! myslí si maminka a vrací se do kuchyně ke svým *costini*, se strachem, aby se jí mezitím nepřipálily. Odmalička je učí francouzsky a občas se jim do italštiny s francouzštinou plete latina, a někdy dokonce řečtina.

Oui, si, vai, certus.

„Co je tohle za dům! Co je tohle za rodinu!“ opakuje v kuchyni maminka, když vytahuje z trouby kuřecí játra a obkládá je krajíčky nekvašeného chleba.

Bachta ta Adonaj Elohejnu melech ha-olam, ha-moci lechem min ha-arec, modlí se tiše ve své pracovně otec Flaminio a ohýbá se dolů, jako kdyby na něj padala veškerá tíha světa. *Požehnaný jsi ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, jenž dáváš chlebu vyrůst ze země.*

A ví, že i když bude žehnat ječmenu, žitu i ovsu, nezažene od tohoto domu stín chudoby. Vyhledne-li z okna, vidí, jak se Livorno hroutí pod tíhou krize. Dvacáté století stojí za branami a není to jen tiché zafukání, ale pořádné bouchání, při němž se Livorňané krčí za dveřmi a bojí se otevřít. V přístavu narážejí vysoké vlny na betonové zábrany a v hospodách

v dělnické čtvrti posedává už jen poslední hrstka opilců. Ani *vino rosso* nedokáže zahnat starosti a vyhladit vrásky.

Ženy doma pláčou.

Všude už skřípou, vrčí, lomozí a hučí stroje a vyhánějí dělníky z továren i z přístavních doků. Nad Livornem vlají vlajky průmyslového pokroku a krize.

Na nic z toho Dedo nemyslí. Neví, že s otcovým podnikáním je konec, že sen o velkém livornském bankéři se rozplynul, že obchod s kůžemi a uhlím skomírá a že to bude otce nutit čím dál častěji cestovat, shánět nové kontakty a hledat nové odbytiště, a že starost o rodinu zůstane na křehkých ramenou matky, která bude muset utahovat dětem opasky, aby mohly studovat a nemusely zůstat v Livornu, kde je žádná budoucnost nečekala.

Že bude muset přešívát kabáty nouze a nedostatku.

Bachta ta Adonaj Elohejnu...

Dedo zase stojí u okna, za nímž je vidět osamělá palma a střechy namáchané jedna na druhé, ale jeho pohled letí dál, někam za ten obzor, o kterém mluvil tenkrát s Ubertem. Pod paží svírá ty dvě pokreslené knížky, které mu Margherita vrátila, tiskne je k sobě jako vzácnost a na hrudi cítí jejich otisk. A přitom stále myslí na tu modrou čáru obzoru.

Pořád je tam ten bílý obláček připomínající lodní plachu? pomyslí si.

A dýchne na okno.

Plachta je tam, sice trochu zamlžená, ale za to může mořský vítr.

A Dedo teď naprosto jistě ví, že obraz je kouzlo, že je to totéž, jako když jednou ve via Mazzini viděl potulného kouzelníka vytahovat ze štůsku látky holubici a ta holubice byla bílá jako ten obláček a měla křídla a odletěla bůhví kam.

Dedo ví, že obraz je původně jen prázdný prostor, většinou bílý jako nicota nebo jako ta holubice, a že do té bílé lze vložit cokoliv, jakoukoliv barvu, aby ožilo a zamávalo křídly.

Obrázek je kouzlo. *Magia*.

Natáhne prsty a namaluje vlnovku.

Ale v tu chvíli ví, že ne všechna kouzla jsou bílá.

6.

NEVÍM, co s námi dál bude. Musíme se vyrovnat se všemi těmi restrikcemi, polopravdami, světem, který se nevyvíjí tak, jak jsme všichni předpokládali. Na to modlitby nestačí. Ale rozhodli jsme se opravit dům a přes všechny náklady tady zůstat ještě nejmíň rok. Jsem šťastná, protože mám ráda tuhle čtvrt' a tenhle malý palác, palazetta, jak říká Emanuele, a navíc nesnáším stěhování. V srpnu si udělám deset dní volna a pak se zase pustím do práce, jestli mi to zdraví dovolí, abych navýšila rodinný rozpočet. Ale, můj Bože, především přeji mír a tělesné i duševní zdraví pro všechny mé nejbližší...

Eugénie si dvěma prsty zastrčí za ucho padající kadeř vlasů. Je to půvabné gesto, dělá to odjakživa, co pamatuje, prsty má drobné a něžné, ale teď si připadá stará a unavená. Manžel Flaminio je zase někde na cestách, bůhví kde, snad až v Maroku nebo na konci světa. Odpovědnost za rodinu leží na ní. Má několik žáků, vyučuje francouzštinu a přitom se snaží překládat d'Annunzia. Potřebovala by víc času.

Zrak jí padne na pár řádků v deníku, které nenapsala její ruka, a pod nimiž je podepsán Amedeo:

Sto prendendo gli esami. Ho già fatto gli scritti latini e dovrei pigliare Miniam. Gli esami sono di quarta in quinta. Questo per esattezza annali di casa Modigliani. Právě jsem složil zkoušky. Udělal jsem latinu a měl bych ještě udělat minjam. Zkoušky jsem skládal proto, abych postoupil ze čtvrté třídy. Uvádím to všechno pro přesnost casa Modigliani.

A o kus dál:

Scrissi zorni or sono in questo giornale di famiglia dicendo che stavo prebendo gliu esami, ora annuncio che li ho passati. Před několika dny jsem napsal do kroniky naší rodiny, že jsem složil zkoušky, tak ještě jednou oznamuji, že je to pravda.

Eugénie cítí vlhko v očích a pak se jí slzy přelijí na unavenou tvář. Ve vráskách vypadají jako průzračné potůčky. Kapou na papír.

Třesou se jí ruce.

Dedo se u zkoušek nijak nevyznamenal, což mě ani moc nepřekvapilo, protože se velmi špatně učil celý rok. Od prvního srpna začne chodit na hodiny kreslení, jak si to dlouho toužebně přál. Už se cítí být malířem. Já ho v tom nerada podporuji, mám strach, aby se nedal příliš uchvátit tím přeludem a nezanedbával učení. Chtěla jsem mu prozatím vyhovět, abych ho vyvedla z jeho stavu ochablosti...

Ach, Dedo...

7.

STÍN.

Jsem stín, říká si, když kráčí po via San Carlo. Padám na chodník. Táhnou se za sebou jako rybí smrad ze starého tržiště. Smrdím smutkem. Smrdím něčím, co se nedá ani vyslovit. Nápisý na tržišti bodají do očí. *Cafe. Vini. Cicli.* Ulička uprostřed. Pulty plné cibule, česneku, artyčoků, brambor, lilků. Starobylé váhy, na nichž se váží bída.

„No tak. Dedo,“ říká Uberto Mondolfi, kráčeující po jeho boku. „Usměj se. Je krásný srpnový den.“

„Čemu se mám smát? Sám sobě?“

„Ale jdi! Na tobě nic k smíchu není!“

Míjejí domy. Fasády. Okna.

„Pojď, poskočíme si! Levá, levá, levá a teď pravá a pravá!“

„Co?“

„Změníme kroky! Změníme svět! Zkus to!“

Dedo rozdrobí krok. Popoběhne, udělá dva tři rychlejší kroky, potom zase zpomalí. Hrudník se mu zvedá a má pocit, že nemůže dýchat. Jako kdyby se mu v hrdle zvedla nějaká závora. Zasípá. Zakašle. Křečovitě se zachvěje.

Okna na něj hledí jako vyhaslé oči z jeho snů. Chybí v nich panenky. Za víčky se skrývá temnota. Něco hrozivého a zároveň něco lákavého. Magického. Nemůže z toho spustit zrak.

„Je moc horko!“ řekne.

„Je srpen, Dedo. Máme prázdniny, složil jsi zkoušky a postoupil do dalšího ročníku. Raduj se. Znáš to slovo? Radovat se. *Sapere godersi la vita!*“

„Ano, ano, Uberto, já vím. Dokonce jsem se mohl zúčastnit *minjan*, shromáždění deseti mužů starších *bar micva*. Přijal jsem odpovědnost za dodržování příkázání. Už nejsem dítě, Uberto, jsem muž. Znamená to dospělost? Je mi třináct!“

„Co si to mumláš, Dedo?“

„Nic. Jen počítám.“

„A co?“

„Kolik mi zbývá roků života?“

Uberto se zastaví.

Okna jsou jako střílny. Střelci zaměřují muškety.

„Co to povídáš? *Di cosa hai paura?* Čeho se bojíš?“

„Nebojím se, jen počítám.“

„Nemáš co počítat!“

Dedo pohlédne vzhůru. Mezi domy vidí proužek oblohy: Přímo mu šedne před očima. Jako by světlo začínalo mrholit. Zamrká. Cítí, jak se ho zmocňuje ospalost. Napřáhne ruce. Poposkočí, jak mu radil Uberto.

Země se pod ním zhoupne. Zapotácí se. Jako by ho zasáhl poryv větru. Chytí se Uberta za paži. Sevře ji tak silně, že Uberto má pocit, jako by se mu do svalů nad loktem zaryly ostré pařáty. Vidí, jak se Dedovi protočily panenky, jak se očí zmocnilo bělmo, jako když přikryjete stůl bílým ubrusem.

„Co to...“, řekne, ale v tu chvíli se Dedo chytá za břicho, cítí, jak mu břichem proletí šíp bolesti a zasáhne žaludek a odtamtud se šíří jako požár celým tělem. A pak už se kácí na zem a Uberto má pocit, že zemská tíže je teď dvojnásobná. Jako kdyby je Země přitahovala k sobě.

Příteľovo bezvládné tělo mu pomaličku klouže přes pas a stehna až dolů k nohám a nakonec s takovým tupým žuchnutím spadne na chodník. Dlaně plácnu o zem, jako by to byla hladina vody, jako by o chodník udeřila dvě bezvládná křídla. Ne, nejsou zlomená, to jen peří zašustí a zvedne ze země prach. Zavíří kolem jako miniaturní vír.

Pak ho odnese vítr.

Uberto chvíli stojí, neschopen slova ani pohybu, jako kdyby zkameněl v čase.

„Po... pomoc...“, řekne, ale tak potichu, že to neslyší ani on sám.

Ale už vidí, jak k němu od tržiště někdo běží. Slyší hlasy, pronikající do jeho podvědomí jen obtížně, jako kdyby se zjevovaly z nicoty. Spatří, jak vedle stánku s cibulí zastavuje Giuseppeho povoz, do svého ohromení uslyší ržání dvou koní a potom zachytí Giuseppeho pohled, vidí, jak Giuseppe seskakuje z kozlíku, jak těžkými bagančaty dusá po dláždění, jak se mu na chlupaté hrudi rozvírá špinavá košile a jak mu z koutku úst padá na zem špaček cigarety. Jak se sklání k Dedemu a něco křičí.

Ubertovi chvíli trvá, než pochopí. Spíš mu odezírá ze rtů, než aby skutečně slyšel.

„Zvedněte ho v podpaží, *signore* Mondolfi. Já vezmu nohy.“

Když se k němu Uberto skloní, vidí, jak Dedova hlava klíná z jedné strany na druhou jako zvony v katolickém kostele.

A tak ho nesou těch már metrů k via Roma, lidé před nimi ustupují, protože vypadají jako pohřební průvod z chudých předměstí, vítr fučí, zvon klinká, čas odbíjí a koničci se chystají vzlétnout.

Dveře se rozlétnou a mezi nimi stojí služka Alicia. Přitiskne ruce na ústa, potom vykřikne a její výkřik se podobá křiku volavky nad starým přístavem.

„*Padrona!*“ volá. „*Padrona!*“

Shora přibíhá Eugénie. Ruce má zamoučené a tvář staženou do ohromené grimasy. Šněrovací botky klapou na schodech. Domem zní jejich ozvěna.

„Dedo!“

Guiseppe pokládá nohy na zem.

Košile se Dedovi vyhrne až do podpaží a na Dedově břiše je najednou vidět rudá vyrážka, jako kdyby mu v břiše skutečně hořelo.

Giuseppe začíná couvat.

Brada se mu třese.

Šeptá:

„*Febbre, padrona. Febbre!* Tyfus, paní! To je tyfus.“

Otočí se a uhání pryč.

A oni tam stojí v pózách, za které by se nemusel stydět ani Tintoretto v obraze *Nález těla svatého Marka*. Uberto se sice celý chvěje, ale pořád drží přítele v podpaží, Eugénie klesá na kolena a Alicia si zakrývá rukama obličej. Jenomže kolem nejsou Benátky, ale lhostejné Livorno, ten chlapec na zemi není svatý Marek a svědkem není žádný Tintoretto. Jen oni, němé sousoší, které nezachytí žádná malířova ruka ani sochařské dláto. Okamžik pomíjivý jako prostor mezi dvěma vlnovkami. Všechno strne. Nedostává se barev, a přesto to tady připomíná lunapark snů. Nic v tuto chvíli není reálné. Na tržišti se vysype cibule.

Uberto Deda pustí, povolí křečovitě sevřené ruce a otře si ten déšť z očí. Pálí jako mořská sůl.

Chlapec na zemi pohne rty.

Něco se mu zdá.

Uvacharta bachajim.

Zvol si život.

Pomočí se a pokálí. Guiseppe venku práskne bičem. *Sporco ebreo!* Špinavý žide! Ale neříká to zle, jen slova mu splývají ze rtů stejně jako dech. Má toho chlapce vlastně rád. Někdy mu předává opratě. Koníčky letí. Nad přístavem rackové složí křídla a po hlavě se vrhají do moře. Připomínají padající hvězdy, které Uberto s Dedem pozorovali předevcírem z pevnosti Vecchia. Bílé hvězdy.

Na pultech tržiště páchnou ráno ulovené tresky. Ledaři přivázejí v kádích čerstvý led.

Je srpnové odpoledne roku 1897. Jeanne Hébuterneové v Paříži jsou čtyři měsíce. Už se dokáže převalit na břicho a na dásni se jí klube první zub.

Kousne.

V Livornu chlapec zalapá po vzduchu.

Vlnovky se chvějí jako v horečce.

8.

MŮŽOU BARVY hořet a protékat tělem, jako rozžhavená struska v železářské lavici? Můžou je háky dělníků bodat olověnými tyčemi a směřovat do některých míst těla? Do plic? Do celé hrudi, až k břichu a potom dolů do nohou a do prstů, můžou zalévat mozek a tavit oči? Zkracují si v jeho těle cestu, prostupují svaly, jsou rozměňňovány a rudnou krví, nebo naopak zbělají nějakými jinými přísadami. Podaří-li se jim proniknout do sítí trhlinek, do nichž se zároveň odráží světlo, začnou mít ucelenou a jasně vnímatelnou barvu, která ve vrstvách ožívá.

Deda strašně bolí břicho, barvy pronikají dovnitř a celé břicho se brzy začíná proměňovat v jakousi pórovitou hmotu podobající se plástvi medu.

Žlutá už není jen žlutá, ale přidáním hlinky se proměňuje v okrovou. Duhovka očí skelně zprůsvitní, na kůži se objeví modrá síť žilek. Dedo-vo tělo jako by začínalo světélkovat, jako by se v něm jednotlivé prameny barev srážely. Sytost je hustá, kadmium a rumělka na okamžik převládnu, ale potom se přes ně přelije ten hustý okr a úplně změní jejich tvářnost.

Tělem projede bolest, nohy v křečích zadupají do prostěradla.

Dedo cítí, jak se ho dotýkají nějaké ruce, ale po jejich dotecích zůstávají na těle spáleniny, podobné malým vějířkům nebo trsům květin.

Ví, že křičí, ale přitom má pocit, že mu z úst nevycházejí žádné zvuky. Zároveň vnímá, jak se barvy střídají a slévají, žlutá s červenou, jako by navzájem pulzovaly. Černou a bílou zároveň jaksi vychylují zelená nebo rudá, ale nejpalčivější je ten pocit hnědé hlinky, kterou mu nějaký šílený malíř rozděluje tak, že barva prosakuje do kůže a vytváří geometrické tvary.

Tělo se vzepne.

A on náhle uvidí, jak se prostor mezi oběma jeho vlnovkami zaplňuje okrovou barvou, která má odstín jednak hlíny, ale taky těla, odstín jílu z pobřežní vody, do něhož se promítají bílé ozvěny, jako kontrasty sněhu. Jako kdyby se náhle tohle všechno ocitlo na slunci, bílá by už nebyla bílou, ale namodralou. A bude-li slunce zapadat rudě, vytvoří rudohnědý kontrast k lidské kůži. K dvojici barev se připojí oranžová, jako vrcholný odstín.

Ach, Bože, to pálí.

Dedo najednou začíná barevně vnímat i prostor, který ho obklopuje. Před jeho duševním zrakem se v šíleném tempu střídají lomy světél místností, chodeb, schodů, stěn, vypouklin, výklenků, koutů a náhle ví s naprostou jistotou, že všechno má své přesně dané okraje, záhyby, tvary, půdorysy a on i v tomhle stavu vnímá, jak se v nich láme světlo.

A linie se pohybují, vlní, třepí, zkracují i prodlužují nezávisle na původní formě, jako by ožívaly v té explozi barev, v níž se zplošťují a vzápě-

tí nabývají na velikosti, jako živé organismy. Dedo je vnímá v prostoru i času, ale není schopen je zachytit, ani prsty, ani myšlenkami.

Třetí den horečka dostupuje vrcholu.

Okrový mazlavý jíl jeho břicha se vzdouvá, jako kdyby začal být tekutý. Křičí, a jeho křik se podobá skřekům racka, není to v pravém slova smyslu křik, je to volání po úlevě, prasklý kotel bolesti, protržená příd lodi, kterou zalévají vlny tak horké, jako by to byla vřídla v Bormiu, nebo výrony lávy na svazích Etny. Je to chropot poraněného ptáka bez křídel, sykot unikající páry, výdech hutnické pece.

Žár Šeol.

Je to horkost.

Okrová, žlutá, rumělková horkost.

Mnozí z těch, kteří spí v prachu země, procitnou, jedni k životu věčnému, druzí k pohaně a věčné hrůze.

Slyší ta slova, nebo je to jen další křídlo snu, které mu zapleská na půl cesty mezi vědomím a nevědomím? Na oblých plochách jeho těla se intenzita bolestí mění, světlo se láme, drsnost se stává hlazením, jako kdyby to byla hraniční mez, za kterou nelze dojít. Cesty světla – a vědomí – se zkracují, jako v záhybech horské stezky. Konce nevidíš, ale víš, že tam někde, za další zákrutou dojde k smíchání jednotlivých barev, v zákonech proměnlivosti, v okamžiku pochopení.

Nechá se vést.

Pořád cítí ty ruce a chlad na čele a na bocích.

Natáhne nohy, přestane se zmítat.

Syté barvy v břiše oslabují.

A nechá ty barvy tonout, plout, vtékat, vytékat, hořet, vychládat, proměňovat, splývat. Cítí je na rtech jako chuť deště. Najednou ví, proč žlutá barva dopadající na modrou plochu zmodrá, proč v kontrastu červené kůže zesvětlí, takže se bude zdát bledší, proč sytá žlutá ztmavne, proč okřehlí okolí.

Najednou ví, které barvy má namalovat mezi vlnovkami.

Otevře oči.

Bílý strop s tmavými trhlinkami, odraz světla v tmavším ostění, slunce mrholící na stěnách, modrá linie za oknem se komíhá a zebruje ji bílá.

„Mamma.“

„Sono qui. Tady jsem.“

„Podej mi štětec, než to všechno zapomenu.“

Pokoj se zhoupne a příď lodi rozrazí vlny.

A ty vlny mají takovou sílu, že když narazí na břeh, vzednou se do nečekaných výšin. Ale když pak padají, zanechávají za sebou spoušť.

9.

DEDO ZANECHAL studií a věnuje se teď už jen malování, maluje však od rána do večera, dnes a denně s neumdlévajícím zápalem, který mě překvapuje a působí mi velkou a hlubokou radost. Nedá-li se dosáhnout úspěchu takhle, pak už opravdu nevím, jak jinak. Jeho profesor je s ním velmi spokojený, pokud jde o mne, vůbec tomu nerozumím, ale zdá se mi, že nemaluje příliš špatně a že kreslí dost dobře na to, že má za sebou teprve několik dnů učení.

Ale stejně nevím, jak to bude dál. Po tom, co si prodělal tyfus, ke kterému se ještě přidaly plicní komplikace, je pořád tak slabý, ačkoliv nechce, aby si toho někdo všímal. Když se na něj někdo dívá, napřimuje ramena a vytahuje krk, aby byl vyšší a aby působil jako silák.

V těch tmavých manšestrových kalhotách a v tmavé vestě působí starší, než kolik mu ve skutečnosti je.

Nevím, co budeme dělat, Livorno mi nepřipadá nejvhodnější místo k životu. Ale na žádnou velkou cestu nemáme peníze. Občas mě napadá, že bych ho vzala do Marseille, ale to je ještě větší a hlučnější město než Livorno.

Tak ho aspoň nutím do dlouhých procházek, ale on se často brání, že prý mu beru štětec, že musí malovat, dokud mu zbývá trochu sil.

On mi neustále opakuje, že chce malovat a kreslit, nic jiného. Jako kdyby v něm tyfus cosi probudil. A jako kdyby se to cosi rozlilo kolem jako ty vlny.

A tak ho nechávám.

Nevím, který to byl, ale jeden moudrý římský císař kdysi řekl:

„Máš horečku, ale je-li tvá horečka taková, jaká má být, pak tě potkalo to nejlepší, co tě mohlo potkat.“

Máš takovou horečku, figlio, synku?

Ach, Dedo...

10.

GUGLIELMO MICELI trochu napadá na levou nohu. Když mluví, máchá kolem sebe rukama jako větrný mlýn. Za nehty má zažrané měsíčky barev a bílou kazajku se zapínáním na zádech věčně upatlanou. Hlavu má holou, až na kroužek šedých vlasů, připomínajících renesanční límec. Je livornský rodák, ale studoval ve Florencii u mnohem slavnějšího Livorňana, Giovanniho Fattoriho. Miluje moře, maluje lodě kotvící v přístavu i bárky s napjatými plachtami a dvoustěžníky brázdící Ligurské moře, vkládá do nich realismus, ale zároveň nečekanou barevnost, jeho oleje představují to nejlepší ze stylu, kterému se na konci 19. století začalo říkat *macchia* a této barevné tendenci *macchiaiolo*.

Dedo ví, že tohle slovo *macchio* znamená „skvrna“ a že se týká barev.

To znamená, že jsem tu správně, napadne ho. Že nemarním čas.

Velká místnost v přízemí dlouhé via delle Siepi s třemi velkými okny. Za nimi livornské ulice pocukrované ranním světlem a olizované lehkou mořskou brízou. K nábreží je to odsud pár kroků. Vzduch i uvnitř voní rybami a solí. A terpentýnem.

Dedo se zhluboka nadechne. V duchu vidí řadu borovic nahoře nad Livornem.

Sedm malířských stojanů.

Šest mladých mužů.

Plus Dedo, jenž s horečnatýma očima stojí nesměle u dveří. Po prodělané nemoci se ještě cítí strašně slabý a zranitelný. Má oholenou hlavu a cítí rozpaky. Když se šel představit do Micheliho rodiny, Micheliho žena vstala z pohovky, objala ho, pohládila po oholené hlavě a bezelstně řekla:

„Ty máš teď tak krásnou hlavu, Amedeo!“

„Jen pojďte, mladíku, pojďte dál,“ skřehotá Micheli livornským přízvukem a trochu si přitom ještě šlape na jazyk. V očích se mu odráží slunce a mění se na malé tančící plamínky.

„Gino Romiti,“ řekne světlavý dvacetiletý muž, stojící u prvního stojanu vlevo.

„Aristide Sommati,“ přidává se druhý.

„Llevellyn Lloyd,“ řekne třetí s výrazným cizím akcentem. Má kšticí zrzavých vlasů, pod nosem řídký knír a pozorné zelené oči, jimiž těká sem tam, jako kdyby mu ubližovalo světlo. Má zpocenou dlaň a chabý stisk. Je vysoký a hubený a tak trochu připomíná volavku. I tou nakloněnou hlavou a kosým pohledem.

„Oscar Ghiglia. Jsem tu nejstarší, už je mi skoro třiadvacet,“ řekne mladý muž s velkýma rukama dělníka a širokým úsměvem pod patkou černých vlasů. Vyzařuje z něj sebevědomí, ale zároveň i laskavost. Oči má zasněné s dlouhými řasami. Když zamrká, jako by se do moře spouštěla hustá rybářská síť, *rete da pesca*.

„Teší mě,“ špitne Dedo. Je mu čtrnáct a kromě Uberta se s nikým takovým nestýká a vlastně ani neumí pořádně s lidmi mluvit. Jako by Oscar i ti ostatní patřili do jiného světa. Ale do světa, kterému Dedo jaksi podvědomě rozumí. Jako by byli napojení. Jako Marconiho telegraf, vysílající první zprávy. Dobré zprávy. Srozumitelné zprávy.

Zvláště ho v tu chvíli napadne, co nedávno četl v nějaké knize. Je tak rozrušený, že si nevzpomíná v jaké. V poslední době hodně čte. Všechno, co mu přijde pod ruku. A hlavně knihy z matčiny knihovny. D'Annunzia, Verlaina, Baudelaira...

Napsal tohle Charles Baudelaire?

„Básník se těší té neobyčejné výsadě, že ze své vůle může být sebou samým i někým jiným. Zachce-li se mu, vstoupí do každé lidské bytosti jako ony bludné duše hledající schránku těla.“

Má takovou výsadu i malíř?

Mám krásnou hlavu, napadne ho v tu chvíli beze smyslu.

„Renato Natali,“ řekne zajímavě pátý z nich a vytrhne ho z přemýšlení. Má protáhlý obličej a velké vypoulené oči.

A šestý dodá:

„Manlio Martinelli, já jsem tu taky nový. Nastoupil jsem včera.“

Upřímný hlas, štíhlé dlouhé prsty, drzá brada. Zvednuté koutky úst. Smíšek. Racek chechtavý.

„Tohle je teď tvoje místo. Tvůj stojan. Postav se sem,“ říká mu *maestro* Micheli a ukazuje na poslední malířský stojan v řadě, vedle Martinelliho. Martinelli na něj spiklenecky mrkne. Dedo si vzpomene, co mu kdysi říkal Uberto Mondolfi: *Di cosa hai paura?* Ne, nemá se čeho bát, ale přesto ví, že tohle je zvláštní okamžik. Nechce ho nazývat přelomový. Ve snu tuhle scénu viděl několikrát, takže ji vnímá jako naprostou přirozenost. Nebo se aspoň snaží.

Stojí před bílým plátnem.

Málem přeslechne Micheliho, který teď přešel dopředu. Podupává jednou nohou jako tanečník *tarantelly*. Je to veselý, pravidelný rytmus, který strhne ostatní. Dedo si všimne, že podupávat si začne i velký Ghiglia.

„Tak, pánové,“ roztančí před nimi Micheli slova a kývá hlavou, jako by povzbuzoval tanečnický. „Dnes si zkusíme, co nám udělá stín a lom světla na živém modelu. Mrtvé věci můžete zkoušet doma, ale světlo na lidské pokožce působí jinak než třeba na keramické míse. Kůže je sama o sobě

barevná a není na ní nic umělého. My jsme se ve Florencii učili kopírovat staré mistry, ale vy budete vytvářet nové cesty. Mládí chodí jinudy než stáří. Můžete se mýlit, ale budou to mladé omyly, nikoliv omyly stáří... Vezměte si uhly..."

Ach, Bože! Dedo ví, co je malovat uhlem. Není to velký rozdíl od tužky, ale uhel je mastnější, dá se bříškem prstu snadno rozmazat. Je to stejné jako malovat na zamžené sklo. Výborně se hodí na jednoduché skici, zdůrazňuje krásné temné odstíny a lze jím natónovat podklad, vytvořit stín a...

V tu chvíli se otevrou dveře a vejde nahá dívka. Našlapuje zlehka na špičky a kráčí ke stupínku se sklopenýma očima. Nemůže jí být víc než osmnáct, pomyslí si Dedo a cítí, jak v něm roste zvláštní napětí, jako v kotli pohánějícím parní loď. Dívčina těžká prsa se houpají ve světle, které na ni dopadá ze strany jako v pohanském chrámu. Posadí se uprostřed ateliéru, zakloní hlavu a nechá vyniknout linii ramen a paží. Dedo vnímá detaily, pihu těsně nad klíční kostí, tmavé bradavky s velkými dvorci, ulámané nehty, svalnatá dlouhá stehna, chumáč černých chlupů v klíně. Nohy s krásně tvarovanými prsty. Její nahota ho takřka nepřekvapí, už viděl nahou ženu, služka Alicia se doma svléká beze studu, ačkoliv ví, že všichni tři bratři ji pozorují pootevřenými dveřmi. Nahota Dedovi připadá přirozenější než široká sukně. Nahota je *realita*. Pravda. Okrová.

Natalimu se v ruce zlomí uhel. Upadne na zem a do ticha to zazní jako plácnutí vesla do vody.

Kdosi se nervózně zasměje, ale smích vzápětí ustane.

Zavládne ticho, v němž je slyšet jen bzučení mouchy na skle. Je velká, zelená a sedává na rybí kostřičky v přístavu.

Dedo polkne. Dívky má plné oči, plné paže, plné břicho, tělo. Dívky má plnou mysl. Jako kdyby ho posedla, zajala, ovinula. Vpaluje se mu do sítnice. Naplňuje škálu jeho představ. Paletu fantazie. Natáhne ruku, a i když v ní drží jen uhel, má pocit, že prostupuje jakousi barevnou

stěnou kůže. Vnímá světlo, stíny a tvar. Vnímá vůni pryskyřice. Vnímá chuť máty. Soli.

Mužství.

A vede zaoblenou linku od pravého ramene k pravému boku a pak po stehně dolů. Ruku má naprosto jistou a linie je čistá jako Dedovy myšlenky.

Ví, že přesně tohle maloval na zamžené okno.

Micheli se zase pustí do toho svého tanečku. Pata špička, pata špička. Mávající ruce, rozesmáté oči.

„Tak, pánové, dnes si vyzkoušíte ženský akt.“

Mladistvá srdce se sevřenou nejen malováním.

CAFFÈ BARDI na rohu via Cairoli a piazza Cavour. Bílá velká okna s kulatými lomenicemi, bílé stolky, bílý pult, bílé vztahy. Čisté jako sklenice seřazené nahoře nad pultem. Odpolední světlo žlutí tváře mužů, sedících u oken.

„Tak tě vítám mezi ztracenci,“ řekne Ghiglio a objedná si *vino rosso*.

Nedaleké moře je dnes bouřlivé, vlny mají zpěněné čepice a v přístavu chrastí řetězy zakotvených lodí. Vítr naráží do skel, jako by chtěl vtrhnout dovnitř.

„Zatracenci?“ zeptá se nejistě Dedo, domnívaje se, že špatně slyšel. Usrkává přitom *espresso*.

„Neřekl jsem zatracenci,“ zasměje se Ghiglio. „Ztracenci. Ztratili jsme se v Micheliových barvách.“

„V barvách se nedá ztratit. Zabloudit možná,“ namítne Dedo.

„Jen počkej a uvidíš, jak je to snadné.“

„Co vlastně znamená to *macchia*? Víím, že to znamená skvrnu, ale...“

„Kaluž!“ zasměje se Romati.

„*Puddle*!“ dodá Lloyd anglicky.

„Barevnou skvrnu,“ řekne Ghiglia. „Sled barevných skvrn, který zachycuje realitu, ale zároveň realitou zůstává.“